

слідування та судовий розгляд. Пізнавальна цінність такої моделі в тому, що слідчий (суддя) звертається до неї як до своєрідного орієнтиру з метою раціональної організації процесу розслідування та судового розгляду.

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що структура сучасних окремих криміналістичних методик має складатися з двох рівнів: методики досудового розслідування та методики судового розгляду кримінальних проваджень.

Методика досудового розслідування злочинів розробляється з врахуванням базової методики та відповідного виду злочину. Структурними елементами методики судового розгляду є типові ситуації судового розгляду та відповідні їм оптимальні алгоритми дослідження доказів, тактика проведення окремих процесуальних дій під час судового розгляду (огляд на місці, допит потерпілих, інші).

М. Г. Колодяжний,

асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

СТРАТЕГІЯ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК СКЛАДОВА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Участі приватного сектора (громадських правозахисних організацій, асоціацій правоохоронної спрямованості, окремих громадян) у справі запобігання та протидії злочинності у розвинених країнах світу приділяють дуже велику увагу. Це пояснюється кількома обставинами. По-перше, якнайширше залучення місцевих громад сприяє ефективності правоохоронної діяльності, забезпеченню належного стану охорони життя, здоров'я та майна громадян. По-друге, використання, в тому числі безкоштовної, допомоги з боку добровольців та представників волонтерського руху в охороні громадського порядку забезпечує економію державних асигнувань у роботу силових відомств. По-третє, одним з найбільш позитивних боків запровадження стратегії участі громадськості у запобіганні злочинності є наближення населення до правоохоронних органів, підвищення довіри громадян до останніх, а також зменшення у суспільстві страху перед злочинністю.

З метою аналізу та узагальнення сучасного стану запровадження даної стратегії скористаємось досвідом Великої Британії як країни, в якій з боку уряду та МВС приділяється цьому напряму правоохоронної діяльності велику увагу вже протягом багатьох років.

В останнє десятиріччя у Великій Британії спостерігається поступове скорочення злочинності та її основних проявів. Наприклад, в Англії та Уельсі (на її

території мешкає близько 88% всіх британців, які вчиняють майже 90% всіх злочинів) у 2003 р. поліцією було зареєстровано 5,9 млн злочинів, у 2007 р. – 5,4 млн, у 2011 р. – 4 млн, а у 2012 р. – 3,7 млн злочинів. Деяко відрізняються від цих показників інші дані, отримані шляхом загальнодержавного опитування населення. Відповідно до даних Огляду злочинності Англії та Уельсу у 2002 р. було вчинено 12,8 млн злочинів, у 2007 р. – 11 млн, 2011 р. – 9,6 млн, а у 2012 р. – 8,8 млн злочинів. Але все одно більш об'єктивні відомості стану віктимізації британського суспільства доводять тезу про стабільне зменшення рівня злочинності в цій державі. І не остання роль у скороченні криміногенності на Туманному Альбіоні відводиться саме громадськості, що актуалізує необхідність більш докладного аналізу основних форм діяльності цього суб'єкта щодо запобігання злочинності.

Суттєва зміна вектора кримінологічної політики Великої Британії – з репресивного на громадський – відбулась у 1994 р. із запровадженням урядом країни ініціативи під назвою «Партнери проти злочинності» (Partners Against Crime), метою якої стало поглиблення подальшого співробітництва поліції та населення щодо профілактики злочинів. В межах цієї ініціативи реалізується низка програм: «Сусідське спостереження» (Neighbourhood Watch); «Вуличне патрулювання» (Street Watch); «Квартальний констебль» (The Neighbourhood Constable). Крім цього, ще з 1983 р. в цій країні запроваджено програму «Більш безпечні міста» (The Safer Cities Programme), пов'язану із боротьбою не лише зі злочинністю, але й усуненням у людей почуття страху перед кримінальними проявами на підставі здійснення сумісних дій місцевої влади, поліції, представників приватного бізнесу й населення держави.

На даний час у поліції Великої Британії відбувається глобальні перетворення. Генеральні вектори нової запобіжної доктрини можна анонсувати словами Міністра внутрішніх справ цієї країни Т. Мей. Вона відзначила, що головним завданням сучасної британської поліції є скорочення злочинності шляхом: децентралізації управління поліцейською системою; скорочення бюрократичної звітності органів поліції та підпорядкування їх роботи місцевим громадам; розширення соціально-обслуговуючої і допоміжної функції поліцейських.

Елементами вказаної управлінської доктрини є: активне залучення громадськості до охорони громадського порядку; запровадження практики виборності поліцейських посад у місцевій громаді; підзвітність органів поліції місцевим мешканцям; інформування підданих про рівень криміногенності за місцем проживання; надання з боку органів державної влади і поліції грантів на фінансову підтримку найбільш активних громадських організацій, що задіяні у справі запобігання злочинності; стимулювання державою роботодавців і бізнесменів з метою активізації їх працівників у громадських справах і розширення лав добровольців у сфері профілактики злочинності; створення Форуму інновацій

щодо запобігання злочинності, в якому задіяні наукові кола, бізнес-структури та громадські організації, діяльність учасників якого спрямована на удосконалення стратегій скорочення злочинності та ін.

У Великій Британії є дуже поширеною діяльність добровільних помічників поліції, які працюють при так званій громадській патрульній службі (Community Support Officers). Особливостями їх роботи є: здійснення охорони громадського порядку переважно за місцем їх проживання; боротьба із жебракуванням і анти-соціальною поведінкою; патрулювання разом із поліцейськими; заборона затримання добровольцями злочинців або застосування насильства без присутності поліцейських. Наприклад, станом на 2013 р. лондонська поліція нараховує у своїх лавах близько 31 тис. поліцейських, з яких 2,5 тис. добровольці-курсанти та біля 5 тис. – добровольці-офіцери.

Найбільш поширеною формою участі громадськості у запобіганні злочинності у Великій Британії можна назвати програму сусідського спостереження. На теперішній час в ній бере участь понад 10 млн людей і налічується понад 155 тис. осередків діяльності. Особливістю цього проекту є те, що його учасники не беруть прямої участі у затриманні злочинців, їх переслідуванні і т.ін. Вони допомагають опосередковано, шляхом, наприклад, оповіщення місцевих органів поліції про підозрілих осіб чи факт розпочатого злочину. До основних здобутків цієї програми відносяться: скорочення рівня місцевої злочинності; посилення у громадян відчуття безпеки; активізація зацікавленості місцевих мешканців у вирішенні проблем місцевої громади; налагодження стосунків місцевого населення і поліції; підвищення авторитету правоохоронних органів у державі.

Достатньо поширеною у Великій Британії є програма «Зупини злочинця» (Crime Stoppers). У 2013 р. їй виповнилося 25 років. Наприклад, відповідну інформацію про осіб, які розшукуються поліцією, та факти вчинених злочинів британці можуть надати в режимі он-лайн за допомогою мережі Інтернет або за телефоном (0800-555-111).

Своєрідним «ноу-хау» у сфері запобігання злочинності є запровадження чи не першого у світі електронного сервісу під назвою «Карта злочинності». Його суть полягає у можливості для будь-якого користувача мережі Інтернет оцінити рівень криміногенності у будь-якій частині столиці Великої Британії. Зокрема, сервіс дозволяє: визначити рівень та динаміку злочинності у певній частині Лондона; виявити найбільш поширені злочини чи делікти відповідного району; отримати інформацію про працівників поліції, які обслуговують відповідний район (прізвище, ім'я, посада, звання, фото, контактні телефони, години прийому тощо). «Карта злочинності» виявилась дуже вдалим експериментом МВС Великої Британії, що доводить підвищену зацікавленість до нього з боку британців: протягом двох років (2011–2012) сервісом скористалось понад 500 млн разів.

На даний час організація «Фонд «Безпечний Лондон» (Safer London Foundation) є головним партнером лондонської поліції, оскільки сприяє усуненню страху британців перед злочинністю. Основним завданням Фонду є організація взаємодії поліції й лондонців, особливо у найбільш неблагополучних і криміногенних районах Лондона; зменшення віктимізації неповнолітніх; виявлення родин із проявами сімейного насильства; сприяння розв'язанню різних проблем місцевих громад шляхом посередництва між ними та мерією міста тощо.

У Великій Британії уряд та поліція зацікавлені у високій активності підданих щодо партнерства з офіційними державними органами із запобігання злочинності. З цією метою у 2009 р., зокрема поліцією Лондона, запроваджено спеціальну заохочувальну акцію – «Премія Лондона з проблем орієнтованого партнерства» (London Problem Orientated Partnership Awards). У цьому конкурсі організовано кілька номінацій, в яких можуть взяти участь окремі громадяни чи організації, які реалізували ефективні програми чи проекти щодо підвищення взаємодії поліції та місцевих громад у запобіганні окремим видам злочинності. Наприклад, у 2011 р. премію здобули два проекти в номінаціях «Безпека у помешканнях» та «Безпека подорожей». Розмір самої премії складає одну тисячу фунтів стерлінгів.

Таким чином, дослідження основних напрямів стратегії участі громадськості у запобіганні злочинності у Великій Британії показує, що вона є важливою складовою сучасної кримінологічної політики цієї держави. Доказом цьому є те, що одним із головних показників ефективності роботи британської поліції є рівень партнерських відносин з місцевими громадами, а також співвідношення «ціни» злочинності та обсягу зекономлених коштів від потенційних злочинів, яким вдалось запобігти. І не останню роль у цій формулі відіграє саме громадськість як один з основних суб'єктів сучасної британської запобіжної діяльності.

А. Ю. Коновалова,

науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я НЕПОВНОЛІТНІХ

Конституція України у ч. 1 ст. 3 проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Указане відтворюється і в Кримінальному кодексі України, частина 1 ст. 1 якого закріплює, що кримінальний кодекс України має своїм за-